یوتۆپیا
پاش پێنج سەدە

ئولریخ ئارنسڤالد
بلانکا پرات ڤالدیس
سۆنیا مۆکنی
ڤانیس شیل
ئەندرێیاس هیتسل و هانس پیتەر شیوت
نوسیویانە

له ئه‌ڵمانییه‌وه‌: پێشه‌وا فه‌تاح

idea

پێشەکی وەرگێڕ

رۆمانی «یوتۆپیا»ی تۆماس مۆر، هەتا رۆژگاری ئێستامان لێوانلێو لە ناکۆکی ماوەتەوە، گرویەکان یەك لەوی دیکەیان جیاوازتر بۆ بەرژەوەندیەکانی خۆیان بەکاریانهێناوە. چ ئەو هومانیستانەی کە وانەی تۆلێرانس دەخەنە پێشخانەوە، چ ئەو کۆمەنیستانەی کە هێڵیان بەژێر بنەمای یەکسانییەکەدا هێناوە. هیچ کام لەو تەفسیرانە بەڕاستی مرۆڤ رازیناکەن؛ ئەو گومانانەی کە ماونەتەوە لەوە زۆرترن. بەو شێوەیە خوێنەر لەکاتی خوێندنەوەدا دەکەوێتە سەر تامی لەزەتێك، کە خۆی یوتۆپیایەك بۆ خۆی دروستبکات. تۆماس مۆر، کوڕی جۆن مۆر، دادوەر لە دادگای شاهانە، ساڵی ١٤٧٨ لە لەندەن لەدایك بووە. وەك باوکی یاساناسی خوێندووە و ئـەو رێچکەیە گەیاندوویەتی بە پلەی راوێژکاری دەوڵەت، کە بەرزترین پۆستی سیاسیی ئەو سەردەمە بووە. ئەوەیش کە سەری خۆی پێ لە قوڕ ناوە دڵسۆزییەکەی بووە بۆ ئایینی کاتۆلیکی. کاتێك هاینریشی هەشتەم لە یەکەم ژنی جیابووەتەوە و ئاتا پۆلێنی خواستووە، تۆماس مۆر قبوڵی نەبووە. خەنجەری جەللاد ساڵی ١٥٣٥ کۆتایی بە ژیانی هێنا. کەنیسەش لەبەر دڵسۆزییەکەی ناوی وەك پیاوێکی موبارەك راگەیاند.

یۆتۆپیا لە دوو بەشی جیاواز لە

یەك پێكهاتووە. بەشی یەكەم باس لە یەكتربینی مۆر لەگەڵ دەریاوانێكی پرتوگالی دەكات، كە ناوی رافایل هیپلۆدۆیسە. ئەو سەرەتا پیاوی ئامێریگۆ ڤێسپۆچی بووە و پاشان ئەو دوورگەیەی دۆزیوەتەوە، كە دواتر باسی دەكرێت. (ئو = نا، تۆپۆس = شوێن، ئوتۆپیا = هیچكوێ یاخود ناشوێن).

لە بەشی دووهەمی رۆمانەكەدا رافایل باسی ئەو سەرنج و تێبینیانەی خۆی دەكات، كە لەو دوورگەیە كۆی كردوونەتەوە.

یۆتۆپیا لەڕاستیدا وەك بەریتانیا دوورگەیە، بەڵام لێرەدا بۆ مۆر هاوبەشییەكانیان دەگەن بە كۆتایی، چونكە هەموو ئەو بەدخوویی و نایەكسانیانەی، كە ئینگلیزەكان بەدەستیانەوە دەناڵێنێت، بۆ یۆتۆپیاییەكان شتێكی نامۆیە. بەم كتێبە مۆر ئاوێنە دەخاتە بەر دەمووچاوی هاوزەمەنەكانی خۆی: ئەجیبزادەكان، پیاوە ئاینییەكان و دەوڵەت، بەڵام پیاوە ئاساییەكانی سەر شەقامیش.

ئایا هۆكاری نایەكسان دابەشكردنی رسق و بارگرانی و تاوان لە كوێدایە؟ مۆر تەماحی مرۆڤ وەك سەرچاوەی هەموو خراپەكارییەكان دەستنیشاندەكات. مۆر لێرەدا هەڵوێستێكی مەسیحی دێرین و كۆمەنیستی وەردەگرێت. بە توندی رەخنە لە كۆششی مرۆڤ بۆ دەوڵەمەندبوون دەگرێت. وەك نموونەش، مەڕداری دەهێنێتەوە، كە لەو زەمەنەدا هەر دێتو لە زیادبووندایە، چونكە خورییەكەیان پارە زیاتر فڕێدەدات وەك لە كشتوكاڵ و هەر بۆیە هەموو زەوییە بەپیتەكان دەكرێن بە وێرانە و خانووەكانی ئاویان دەڕوخێنرێن و تەلبەند دەكرێن.

شتێكی دیكە لەو شتانەی كە گرپیان لە مۆر بەرداوە، ئەو گەلۆرانەن كە لەسەر كاری خەڵكی دیكە دەژین. مۆر ئەوەی حساب كردووە، كە دەكرێت رۆژێكی كار بۆ شەش كاتژمێر لە رۆژێكدا كورتبكرێتەوە، بەڵام لەكاتێكدا هەمووان لە بەرهەمهێناندا بەشدار بن.

ئەركی ئەوە بەسەر دەوڵەتدا دەدات خۆی لە جەنگ دوور رابگرێت و ئاڵە و ئازار و مەینەتی كەمبكاتەوە: «بۆیە دەبێت ئەجیبترین خەمی پاشا ئاسوودەیی گەلەكەی بێت، نەوەك ئاسوودەیی خۆی.»

وەك سیاسەتمەدارەكانی ئەم سەردەمە، مۆریش لایەنگری ئاسانكردنێكی بنەڕەتی یاساكان دەكات. لەو رووەوە هەڵوێستی بەم شێوەیەیە: یاساگەلێك كە كەس پێیان ئاشنا نییە و لێیان حاڵی نابێت، مرۆڤ ناتوانێت پابەندیان بێت. لە فۆرمێكی تەواو مرۆڤدۆستانەدا مۆر پشتگیری لە ئازادی و تۆلێرانسی دینی دەكات، بەڵام لەلایەكی دیكەوە ئاتێیزم وەك ناجنسبوونێكی سروشتیی مرۆڤ رەتدەكاتەوە. پێنج سەد ساڵ لە پاش بڵاوكردنەوەی ئەو كتێبۆكەیەی، خۆزگەكانی تۆماس مۆر بە یۆتۆپیایی ماونەتەوە، بەڵام فكرە مرۆڤدۆستەكانی لە دڵی مرۆڤەكاندا رەگوریشەیان داكوتاوە. ئەگەرچی رۆمانی یۆتۆپیا هەتا ئێستا وەرنەگێردراوەتە سەر زمانی كوردی، بەڵام وەرگێڕانی ئەم كۆمەڵە وتارە هەوڵێكە بۆ ناساندنی یەكێك لە كارە هەرە ناسراوە جیهانییەكان و كەشفكردنی ئەو مەرامانەی كە دەشێت لەپشت ئەو شاكارەوە هەبن. دیدی گەلێك جیاواز سەبارەت بە تۆماس مۆر هەن، لەكاتێكدا كەسانێك هەن، مۆر وەك پیاوێكی موبارەكی ئاینی دەبینن، خەڵكانی دیكەش هەن ئەو بە سەرەتای كۆمەنیزم ناوزەند دەكەن. بەو جەشنە ئەم پیاوە مرۆڤدۆستە میراتییەكی دووئادگارمان لەدوای خۆی بۆ بەجێدەهێڵێت.

پێشەوا فەتاح

سلێمانی، ٢٠١٥\٢\٢

پێشەكی

(سەبارەت بە دەستووری نوێی دەوڵەت و دوورگە نوێیەكەی یۆتۆپیا، كتێبێكی بچكۆلانەی بەڕاستی زێڕین، كە چەند ئاسوودەبەخشە هێندەش دڵخۆشە)ی تۆماس مۆر، كتێبێكی كلاسیكۆی فەلسەفەی سیاسییە. ئەو كتێبە، كە ساڵی ١٥١٦ بۆ یەكەم جار بڵاو بووەتەوە، مۆركی خۆی لەسەر نەریتی بەرفراوانبوونی مۆدێلی دەوڵەتداری خەیاڵی بەجێهێشتووە، چ ئەوانەی كە مەرامی تیۆری و چ ئەوانەش كە مەرامی ئەدەبییان لەپشتەوە هەبووە، ئەو دوورگەیەیش كە مۆر خۆی ناوی لێناوە، بووەتە شائاوی هەموو خەیاڵە سیاسییەكان. هەر بەو هۆیەشەوەیە كە یۆتۆپیا مۆدێلی هەموو یۆتۆپیا پۆزیتیڤەكانی دەوڵەتدارییە. هێزی

ڕووژانــدن و پێگە و کاریگەری مێژوویی ئەو شاکارە دەکــەن، بە یەکێك لە کاریگەرترین کتێبەکانی مێژووی هزری سیاسی.

ناوی (یۆتۆپیا) کە لە (ئو) و (تۆپۆس)ی زمانی یۆنانییەوە وەرگیراوە، گوزارشت لە (هیچکوێ) یەك دەکات، بەهۆی نەدۆزینەوەی ئەو شوێنەوە هەموو ئامەزرۆیەك رووەو دووریــەك، کە دەست پێی ناگات، پەخش دەبێتەوە. کەواتە ئەوەی وەك یۆتۆپیا تەماشا دەکرێت، وێنایەکە کە لەڕاستیدا وەك ئایدیایەك بیری لێدەکرێتەوە، بــەڵام ڕاستەوخۆ جێبەجێناکرێت. وەهەمێك، کۆنسێپت و نیگای جیهانێك یاخود زەمەنێکە، کە تیایدا یاساو ڕێسایەکی نوێی کۆمەڵایەتی، دینی یاخود تەکنیکی سەروەرە. هەتا کۆتایی جەنگی سارد لە سەردەمانی دوو جەمسەریی جیهاندا، هەم بەرهەمهێنانی یۆتۆپیا و هەم توێژینەوەی، لە لوتکەی بازاڕگەرمییدا بــوون. زنجیرەی نووسەرەکان لە ئادۆرنۆ و ئیسایا بەرلینەوە دەستپێدەکات هەتا ڕالف دارندۆرف، کارل پۆپەر و جێفگێنج سامجاتین، کە لەژێر ئەو ئاماژانەدا خۆیان بۆ گوزارشتی یۆتۆپیا تــەرخـان کرد، بەڵام لەو سەردەمەوە مەیدانی بەرهەمهێنانی یۆتۆپیا و توێژینەوەی لە دۆخی داڕووخانێکی هەمیشەییدایە، ئەگەرچی یورگن هابرماس هەر لە ساڵی ١٩٨٥ دا بە ڕوونی لە دەرەنجامەکانی (ماندووبوونی وزەی یۆتۆپیایی) ئاگاداری کــردیــنــەوە. لــەویــادا دەڵــێــت: «گــەر دوورگــە یۆتۆپیاییەکان وشکیان کرد، بیابانێك لە ئاجیزەیی و بێتۆقرەیی پەلدەهاوێت.»

ئەم نووسینەی بەردەستتان لە مشتوومڕێکی زانستی بــەرجــاو و گوێی گشتیدا دروســت بــوو، لەژێر ناونیشانی، «یۆتۆپیاکەی تۆماس مۆر و ژانری یۆتۆپیا لە فەلسەفەی سیاسیدا، کە لە ٢ هەتا ٤ی نیسانی ٢٠٠٨ی خاپاند و لەلایەن ئینستیتوتی فەلسەفەی زانکۆی کارلسرو بە هاوکاری ئینستیتوتی توێژینەوەی کلتوری هایدلبێرگ سازکرابوو.» (ئینستیتوتی توێژینەوەی کولتووری پەیمانگایەکی خۆبەخش و بێلایەنە، کە لەسەر بنەمای تۆڕێکی ئەوروپی لە زانستکارانی لاو دامەزراوە).

ئامانجی سەرەکی مشتوومڕەکە ئەوە بوو، دیبەیتە کۆنەکەی جەنگی سارد زیندوو نەکاتەوە، بەڵکوو پتر ئەو پرسیارە بوروژێنێت، ئاخۆ بەچی شانس و هیوایەکەوە بۆ مشتوومڕی کۆمەڵگای سیاسیی، ئەمڕۆ دەتوانرێت کار لەسەر مۆدێلی دەوڵەتداری خەیاڵی لە دیموکراسی مۆدێرنی ڕۆژئاوایدا بکرێت.

لەسەر ئەو پاشخانە، لەو کۆڕەدا لێکۆڵینەوە و مشتوومڕ لەسەر پێکهاتە و کاریگەریی ڕاستەوخۆی گوزارشتی «یۆتۆپیا» وەك فۆرمێکی فەلسەفەی سیاسیی ســەردەم، کــرا. بــەوەدا کە دیاریکردنی گوزارشتی یۆتۆپیا لە هەموو زەمەنەکاندا خاڵێکی دەستپێکی جێگیر تەنها لەناو نموونەی ئەدەبیی هەموو یۆتۆپیاکان، واتا لە یۆتۆپیاکەی تۆماس مۆردا دەدۆزێتەوە، هەموو بەشدارانی کۆڕەکە بە ئامانج دەگەڕانەوە سەر بابەتی یۆتۆپیاکەی تۆماس مۆر.

لە تۆماس مـۆرەوە وەك خاڵی دەستپێك هەڵسەنگاندنی گوزارشتی یۆتۆپیا لەلایەن نووسەرانی ئـەم کـارەی بەردەستتانەوە، لە جوارچێوەیەکی کلاسیکی فەلسەفەی سیاسیدا مشتوومڕکراوە، ئەویش بە ئامانجی دیاریکردنی لەباربوونی و سەردەمییەتی ئەو گوزارشتە بۆ تێگەیشتن لە فۆرمی ژیانی سیاسیی ئەم سەردەمەماندا.

کارلسرو، ١٤ی نۆڤێمبەری ٢٠١٠

ئولریخ ئارنسڤالد و هانس پێتەر شیوت

یۆتۆپیا سیاسییەکان ئەو تیۆرییە دەوڵەتدارییانەن، کە وەسفی کۆمەڵگایەکی خەیاڵی و مۆدێلێکی دەوڵەتداری خەیاڵی دەکەن لەناو جیهانێکی تایبەت بە خۆیاندا

سەبارەت بە گوزارشت و واتای یۆتۆپیا لە فەلسەفەی سیاسییدا

ئولریخ ڤارنسڤالد

هەتا «سۆسیالیزمێکی واقیعی» لە ئارادا بوو، کە مرۆڤ دەیتوانی بە پێچەوانەی خواستی باوکە زەمینییەکان وەك یۆتۆپیایەك کەرەتی سفری بکات، یاخود لە بەرخاتری لەبارێوونییە پۆزەتیڤە یۆتۆپیاییەکەی پارێزگاری لێ بکات، توێژینەوەی یۆتۆپیا لە ترۆپکی بازارگەرمی خۆیدا بوو. گوزارشتی یۆتۆپیا لە ململانێی ئایدۆلۆژیایی سەردەمی جەنگی سارددا خاڵێکی لەنگەرخستن بوو، کە شەڕێکی سەرسەختانەی لەسەر دەکرا. ئەوەش لەسەردەمی رووخانی دیواری بەرلین و کۆتایی دوو جەمسەری جیهانەوە کۆتایی هات. هەم بەرهەمهێنان و هەم توێژینەوەی یۆتۆپیا لە ساڵەکانی رابردوودا روویان لە کەمی کردووە لەگەڵ رووخانی دیواری بەرلین و کۆتایی هاتنی بەرەنگار بوونەوەی رۆژهەڵات و رۆژئاوا، تەنها کۆتایی سەردەمی یۆتۆپیا نا، بەڵکو هەمانکات لەلایەن فرانسیز فۆکۆیاماوە لە «کۆتایی مێژوو و دواهەمین پیاو»دا، کۆتایی مێژووش راگەیەندرا. بەپێی بۆچوونی فۆکۆیاما، لەرێی دیموکراسیەتی لیبراڵەوە جێکردنەوەی هەموو پەیوەندییەکانی کۆمەڵگا گەیشتووە بە ئاستێکی ئۆپتیمال، کە هیچ بەدیلێکی مێژوویی بۆ نییە و هەر بەوەش تمایشکاری دوا وشەی مێژووە.

لەو کەین و بەینەدا – لەپاش جەنگە نوێیەکان لەسەر رووبەری زەوی – رەنگە لەگەڵ ئۆپتیمیزمێکی هێندە خۆشباوەڕانەی فەلسەفەی مێژوو تەنها بزەیەکی ماندووانە بکەین، لەگەڵ ئەوەشدا، خەریکە لە دوو دەیەی رابردوودا لێکۆڵینەوە لە یۆتۆپیا لەسەر سەحنی زانستی ئاسەواری بە تەواوی ون دەبێت.

لێرەدا زۆر بە کورتی کۆمەڵێك نموونە بۆ پروپاگەندەی کۆتایی سەردەمی یۆتۆپیا ناودەبرێن. لەسەر بەرگی تایتڵی کتێبەکەی یۆروس ئاکەرمان «دەستپێکێکی نوێ بۆ ئەورووپا لە پاش سەردەمی یۆتۆپیا»، ساڵی ١٩٩٣ دەنووسێت:

«یۆتۆپیا مەزنەکان گەیشتوون بە کۆتایی خۆیان. لە جەنگێکی جیهانی خوێناوییدا شۆڕشی فاشیستەکان هەرەسیانهێنا، پاشان – لە تەقینەوەیەکدا نا، بەڵکوو لە هەڵوەرینێکدا، فکری کۆمەنیزیم تێکشکا. ئێستا سەردەمی شۆڕشی راستەقینەی لیبرالیزم سەری هەڵداوە.»

یۆئاخیم فێست داوای کۆتایی «هەراوزەنای یۆتۆپیا» دەکات، کۆتاییەك کە لە نیگای ئەودا بە کۆتایی سۆسیالیزم وەك دواهەمین هەوڵی گەورەی یۆتۆپیا دەستپێدەکات:

«لەگەڵ سۆسیالیزمدا، لەپاش نازیزم هەوڵێکی دیکەی گەورەی سەدە بۆ یۆتۆپیا شکستی هێنا. ئەوەی لەگەڵیدا کۆتایی دێت، ئەو بڕوا زیاد لە دوو سەد ساڵ کۆنەیە کە دەڵێت: «مرۆڤ دەتوانێت جیهان لەسەر وێنەیەکی بەرهەمهێنراو لە بنەچەوە بگۆڕێت.»

پاشان وەك دەرئەنجامی کۆتایی هەموو رێگاکان، دەڵێت:

«سیحری ئەو خواستە کاریگەری نەماوە، بەڵام ئەگەرچی مرۆڤ ناچاریش بێت لە دواڕۆژدا بەبێ هەراوزەنای یۆتۆپیاکان بژی، ناتوانێت ئەو ناڵەیەی کە بەدەست جیهان و ئەو پێسەبرییەش کە لەگەڵ مرۆڤەکاندا هەیە بە شانهەڵتەکاندنێك فەرامۆش بکات.»

هەروەها بۆ ئودۆ پێرمباخیش کۆتایی یۆتۆپیاکان سەری هەڵداوە. نزیك لە تێزەکەی فۆکۆیاماوە لەسەر کۆتایی مێژوو، ئەم نووسەرەش هیچ زەرورییەتێك نابینێت بۆ جیهانگۆڕینێکی شۆڕشگێڕانە:

«ئێمە لە سەردەمی پاش شۆڕشەکانەوە دەژین – بەو شێوەیە لەم سەردەمانەدا فکری یۆتۆپیا بەرەو گۆڕ هەڵدەگیرێت، لانی کەم وا دەردەکەوێت. لەپاش ئیفلاسی دارایی و سیاسیی ئەو سۆسیالیزمەی کە بە «سۆسیالیزمی واقیعی» ناوزەند دەکرێت، فکری ئەوەی کە گوایە جیهان پێویستی بە هەڵەچێنێك هەیە و ئەوەشی لەباردایە، چیدیکە ناتوانرێت وەك شتێکی سروشتی تەماشابکرێت.»

هەر لەبەرئەوە پێرمباخ بە بەڵگەی حاشاهەڵنەگرەوە دەگاتە ئەو دەرەنجامەی کە ... «فۆرمی یۆتۆپیا، خزمەتی خۆی لە دیزاینی چەند مۆدێلێکی کۆنکرێتی رێکخستنی داهاتووی کۆمەڵگادا تەواو کردووە.»

بە پێچەوانەوە هێرفرید مونکلەر لەراستیدا کۆتایی یۆتۆپیا دەبینێت، بەڵام دەیەوێت لانی کەم ئەوەیش، کە کەمێك یۆتۆپیا لە خۆ دەگرێت، رزگار بکات:

«واتا، ئەگەرچی یۆتۆپیا ئایندەیەکی نەمایێت، کنومت لەبەرئەوەیە ئەوەی یۆتۆپیاییە ئایندەی هەیە. لەڕاستیدا دەبێت دان بەوەدا بنێین کە بەراورد بە یۆتۆپیا، ئەو شتانەی کە یۆتۆپیایین لە ڕێکخراوی و دەقیقیدا کەموکوڕن ...»

ئەم هەڵبژاردەیەی بەردەستتان نایەوێت دیبەیتە کۆنەکەی جەنگی سارد زیندوو بکاتەوە، بەڵکوو پتر دەیەوێت ئەو پرسیارە بوروژێنێت، ئاخۆ بەچی شانس و هیوایەکەوە بۆ مشوومڕی کۆمەڵگای سیاسی، ئەمڕۆ دەتوانرێت کار لەسەر مۆدێلی دەوڵەتداری خەیاڵی لە دیموکراسی مۆدێرنی ڕۆژئاواییدا بکرێت. ئایا مرۆڤ دەتوانێت ئەو تێزە مۆدێرن و لیبراڵانەی کە لە میدیای جیهانیدا دەنگیان داوەتەوە، ئەسڵەن بخاتە چوارچێوەی یۆتۆپیاوە؟ بۆ نموونە: تیۆری عەدالەتی جۆن راول، ئانارخی، دەوڵەت، یۆتۆپیای ڕۆبێرت نۆزیك یاخود فەزاکانی عەدالەتی میخایل ڤالتسەر یان ئێلێمێنتە خەیاڵییەکان تیایاندا هێندە لە واقیعەوە نزیکە بە جۆرێك، کە مرۆڤ چیدیکە نەتوانێت بە ئاوەڵناوی یۆتۆپیایی وەسفیان بکات؟ ئایا ئەسڵەن پێویستیمان بە یۆتۆپیا هەیە تاوەکو لە تواناماندا بێت مۆدێلگەلی نوێی ڕێکخستنی سیاسی کۆمەڵگایەك بەرهەمبهێنین کە خاوەنی توانستی ئایندەیی بێت؟ یان فەلسەفەی سیاسی بە جۆرێك تێروتەسەلە کە تەنانەت لەژێر فشاری گۆڕانکاری بەجیهانیبوونیشدا، دەرفەتەکانی تەشەنەکردنی مۆدێلی پۆزەتیڤی دەوڵەتداری هێند سنووردارن، کە مرۆڤ ناتوانێت لە ئایندەیەکی نزیکدا حساب بۆ یۆتۆپیای نوێی دەوڵەتداری بکات؟

زۆرێك لە بەشەکانی ئەم نووسینەی بەردەمتان کنومت بەشوێن ئەو پرسیارەدا دەڕۆن. لەگەڵ ئەوەشدا وا دەردەکەوێت سەرچاوەی سەرەکی، کە هەمووان دەگەڕێنەوە سەری، تۆماس مۆر بێت. کتێبی (سەبارەت بە دەستووری نوێی دەوڵەت و دوورگە نوێیەکەی یۆتۆپیا، کتێبێکی چکۆلانەی بەڕاستی زێڕین، کە چەند ئاسوودەبەخشە هێندەش دڵخۆشە)ی مۆرکی خۆی لەسەر نەریتی بەرفراوانبوونی مۆدێلی دەوڵەتداری خەیاڵی بەجێهێشتووە، چ ئەوانەی کە مەرامی تیۆری و چ ئەوانەش کە مەرامی ئەدەبییان لەپشتەوە هەبووە، ئەو دوورگەیەیش کە مۆر خۆی ناوی لێناوە، بووەتە شاناوی هەموو خەیاڵە سیاسییەکان.

لە بەشی یەکەمی ئەم کارەدا، کە چوارچێوەیەکی بابەتی بۆ باسکردنی راستەقینەی یۆتۆپیا دەخاتەروو، بە وردی و راستەوخۆ رەخنە لە دۆخی سیاسی و کۆمەڵگای ئەوسای بەریتانیا و ئەورووپا دەگیرێت. لە رەخنەکانی تۆماس مۆردا لەسەر سەدەی شازە، لە فۆرمی توێژینەوەیەکی پرتیزانە لە روانگەی دۆخی کۆمەڵایەتی و سیاسییەوە، هاوزەمەنەکان ئاوێنە دەخرێتە پێش رووخساریان. بە تێکەڵەیەك لە توێژینەوەی فەلسەفیی سیاسی، گفتوگۆ لەنێوان پسپۆڕان و هەمانکات جیکایەتی دنیادیدەیەك کە گەشتی دوورودرێژی کردێت، سکاڵا لە دۆخە کۆمەڵایەتییەکانی ئەوسای بەریتانیا دەکرێت.

بەپێچەوانەوە بەشی دووهەمی کتێبەکە باس لە دوورگە خەیاڵییەکەی یۆتۆپیا دەکات. ئەو بەشە بەتایبەتی باس لە ڕێکخستنی دەوڵەت دەکات، دۆخی ژیانی دانیشتووانەکەی دەخاتەڕوو. ئاماژە بەوەش دەکات، کە گوایە دیزاینی ڕێکخستنێکی ئایدیالی ژیانە، کە ئاشتی و بەختەوەری بۆ هەمووان مسۆگەر دەکات. دەستووری ئەو دەوڵەتە ئایدیاڵە «یۆتۆپیا»، بە فۆرمێکی تەواو لۆژیك دیزاین کراوە. هەر بەو هۆیەشەوەیە کە یۆتۆپیا شامۆدێلی هەموو یۆتۆپیا پۆزەتیڤەکانی دەوڵەتدارییە. ئەوەش پرسیارگەلی دیکەی لێ دەکەوێتەوە:

خوودی یۆتۆپیا هەمیشە میتافۆری و بێزەمەنە. ئەوەش لەگەڵ خاسییەتی گێڕەرەوەیانەی رەخنەیی کۆمەڵگاکەیاندا دەگونجێت. واتا: تەنها لە گێڕانەوەدا و هەرگیز لەو زەمەنی رانەبردووەی کە تیایدا دەژین، ئەو یۆتۆپیاییە ناچێتە بواری جێبەجێکردنەوە

گەر لوسیان هۆلشەر لە شیکردنەوەکەیدا بۆ گوزارشتی یۆتۆپیا لە (فەرهەنگی مێژوویی زمانی سیاسیی-سۆسیالیی لە ئەڵمانیا)، کە لەژێر ناونیشانی (گوزارشتە بنچینەییە مێژووییەکان)دا دەدۆزرێتەوە، راست بکات، ئەوا گوزارشتی «یۆتۆپیا» بەراورد گوزارشتێکی زۆر نوێیە، کە سەرەڕای ئەوەش لە سەرەتای مێژوو نووسینی یۆتۆپیاکانەوە ساڵی ١٨٤٠ هەمیشە گوزارشتێکی فرە واتا بووە، بەڵام ئایا پێکهاتە و ستراکتۆری ژانری «یۆتۆپیا» وەك فۆرمێکی فەلسەفی سیاسیی دیاریدەکرێت، لەکاتێکدا وشەکە فرەمانا بێت ؟

لەوە سەرسوڕهێنتر ئەوەیە کە ئەو گوزارشتە ئەمڕۆ لەلایەکەوە وەك گوزارشتی پێشڕەو لە دیزاینە پێشکەوتووەکانی ئەو دەوڵەتانەدا دەردەکەوێت، کە ئامەزرۆیی خۆیان بۆ کۆنسێپت و نیگایەیکی نوێی جیهانێك یاخود زەمەنێك، کە تیایدا رێکخستنێکی نوێی کۆمەڵایەتی، دینی یاخود تەکنیکی سەروەرە، دەردەبڕن، بەڵام لەلایەکی دیکەشەوە ئەو گوزارشتە وەك رەخنەی ئیحتیمالی سیناریۆیەکی سامناکی هەمان ئەو رێکخستنە کۆمەڵایەتی، دینی یاخود تەکنیکییە دەبینرێت.

بەڵام ئەی جەوهەری یۆتۆپیا لە فەلسەفەی سیاسییدا چییە؟ ئایا یۆتۆپیا جۆرێك لە رەخنەی پێشوەخت و پارادۆکسی چەند تەشەنەیەکی ئایندەیی رێتێچووە، کە وەك بەرهەمی فکر هەر لە ئێستاوە بە جۆرێکی پوخت هەتا کۆتایی تمایش دەکرێت؟ یاخود یۆتۆپیا دیزانێکی رێتێچووی سبەینێیەکی باشترە؟ جۆرێك لە ئایدیالێکی سیاسیی لەڕێی دیزاینی مۆدێلێکی پێشکەوتووخوازی دەوڵەتدارییەوە؟

هەر خودی وشەی یۆتۆپیا لە سەرەتای سەردەمی نوێدا گوزارشتی لە ئەو کارە ئەدەبییانە کردووە، کە وەك هاوشێوەی یۆتۆپیاکەی تۆماس مۆر دەرکەوتوون و گوزارشتی لەو شوێنە خەیاڵییانە کردووە کە هاتەدیی یۆتۆپیان. هەر بۆیەش ئەم پرسیارە لە جێی خۆیدایەتی: ئایا دەستەواژەی یۆتۆپیا لە فەلسەفەی سیاسییدا، بەپێی پێویست لە یۆتۆپیا وەك دەستەواژەی ژانری ئەدەبی، جیادەکرێتەوە؟

ئەوەی لێرەدا سەد دەرسەدە ئەوەیە، کە دیاریکردنی دەستەواژەی یۆتۆپیا لە هەموو سەردەمەکاندا بە تاق و تەنها لە شاتموونەی هەموو یۆتۆپیاکاندا دەتوانێت خاڵێکی دەستپێکی جێگیر بدۆزێتەوە، ئەویش یۆتۆپیاکەی تۆماس مۆرە. هەر بۆیە پێم رەوایە، ئەو پرسیارەی کە دەڵێت: یۆتۆپیا چییە؟ رووبەرووی یۆتۆپیاکەی مۆر بکەمەوە. لە گۆشەنیگای ئەو کارەوە، واتا بڵێین لە تاقە خاڵی دەستپێکەوە، کە مسۆگەر لەبەردەستماندایە، دەمەوێت لێرە لە فۆرمی تێزێکدا بگەم بە ئەنجامی پێوەرگەلێك بۆ دەستەواژەی یۆتۆپیایەکی فەلسفەی سیاسیی.

ئەگەرچی دەشێت ئاماژەکەی ریچارد س لە کتێبی «پێوانی هیچکوێ»ی ساڵی ١٩٩٥یدا لە بنەڕەتدا رەوا بێت، کە دەڵێت: وە نەبێت تەنها ئەو حوکمی بەهایانەی، کە بەسەر یۆتۆپیای سیاسییدا دەدرێن، مشتوومڕیان لەسەربێت، هەر بۆیە دەستنیشانەوەی یۆتۆپیا مەرج نییە شتێکی سەپێنراو بێت. لێرەدا سەرنجمان دەچێتە سەر نۆربێرت ئێلیاس، کە یەکەم کەس پێشناری ئەوەی کرد، لەڕێی گەڕانەوەوە بۆ نەریتی کلاسیکی، کە بە یۆتۆپیاکەی مۆر دەستی پێکردووە، رێگایەکی دەرباز بوون لەو دۆخە ناهەموارە بدۆزنەوە، ئەویش دۆخی فرەواتایی دەستەواژەکەیە.

ئێلیاس وەك دەرئەنجامی پێشنیارەکە، بە پێچەوانەی مۆدی زانستیی باڵادەستی زەمەنی خۆیەوە، پێناسەیەکی کاری یۆتۆپیای پێشکەش کرد، کە دەکرێت وەك بنەمایەك بۆ شیکاریی مۆدێرنی یۆتۆپیا بەکاربهێنرێت:

«یۆتۆپیا وێنای فەنتازیای کۆمەڵگایەکە، کە پێشنیاری چارەسەری بۆ کێشەگەلێکی دیاریکراوی چارەسەرنەکراوی تیادایە بۆ کۆمەڵگای پەیوەندیدار، پێشنیارگەلی چارەسەر، کە یان نیشانی دەدات، ئاخۆ ئەو گۆڕانکاریانەی کۆمەڵگا کامانەن کە نووسەر یاخود هەڵگری یۆتۆپیایەکی لەو جۆرە خوازیارین یاخود لە کام گۆڕانکاریانە دەترسن، رەنگیشە هەندێکجار هەر دوو دۆخەکە لە ئارادا بن. مرۆڤ دەتوانێت هەنگاوێکی دیکەش بڕوات. من پێم وایە، هەموو یۆتۆپیایەك وەك ترس یاخود وێنایەکی خۆزگە، ناکۆکی جدی کۆمەڵگای پەیوەندیدار دەکات بە مەرجەع. رێنیشاندەرەکەیان لەوەوە سەرچاوە دەگرێت، کە یۆتۆپیا هەڵگرەکان ئاخۆ سەرکەوتن بەسەر کام

ناكۆكیانەدا، وەك خــوازراو یاخود نەخوازراو لەپێش خۆیاندا دەبینن.»

لە كاتێكدا ئێلیاس بــەوە مەحكوم بــووە، پروپاگەندە بۆ دەستەواژەیەكی سیاسیی روون و بێبۆشایی یۆتۆپیا بكات، كە كاریگەرییەكەی هەتا ئەمڕۆ بێشك بەسەرنەچووە، من دەمەوێت بە سنووركێشانێكی خودئاگایانەوە لەگەڵ ئێلیاسدا چەند بیوەرێك لەسەر دەستی یۆتۆپیاكەی تۆماس مۆر تەشەنە پێبدەم، ئەگەرچی لادانی ئەوتۆشی تیادابێت لە بەكاربردنە بــاوەكــەی ئەمڕۆی دەستەواژەی یۆتۆپیا.

بێگومان ئــەوەش رێگاپێدراوە گەر مرۆڤ بیەوێت، ئەو ژانرەی كە تۆماس مۆر ناوەكەی پێ بەخشیووە، كورتنەكاتەوە بۆ یۆتۆپیایەك یاخود فكرە یۆتۆپیایەكەی تۆماس مۆر خۆی.

ئێرنست بلۆخ زووتــر لە بنەمای هیوادا رەخنەی لە سنووردارکردنێکی ناپێویستی لەو جۆرە گرتووە:

«سنووورداكردنی یۆتۆپیا لە بیركردنەوەی تــۆمــاس مـــۆردا، یــاخــود بەكارهێنانی وەك رێبەرێك، وەك ئەوە وایە مرۆڤ بیەوێت وشەی ئێلێكتریسیتی (كارەبا) كورتبكرێتەوە بۆ ئەو بەردەی كە ناوە ئەسڵە یۆنانییەكەی داویەتی .»

لــەگــەڵ ئــەوەشــدا كــاركــردنێــك لــەســەر یۆتۆپیا بە گەڕانەوە بۆ دەستەواژەكەی مۆر سەرنجڕاكێشی خۆی تیادایە و لەو بڕوەندەشدا لــە چــوارچێــوەیــەكــی مێــژوویــیــدا دەكــرێــت گۆشەنیگای ونبوو لەخۆبگرێت. بۆیە بەڕای من گــەر بگەڕێینەوە بۆ ســەر ئێلیاس، وەك پێوەرگەلێكی مومكین چەند گۆشەنیگایەك بۆ دەستەواژەی یۆتۆپیا لە فەلسەفەی سیاسیدا لەبەردەستدان:

یــەك: یۆتۆپیا سیاسییەكان ئــەو تیۆرییە دەولــەتــداریــانــەن، كە وەسفی كۆمەڵگایەكی خەیاڵی و مۆدێلێكی دەوڵەتداری خەیاڵی دەكەن لەناو جیهانێكی تایبەت بە خۆیاندا.

دوو: بــەو جــۆرە یــۆتــۆپــیــا هەمیشە تــاقــیــكــردنــەوەیــەكــی ریــســكــئــامــێــزی ئەنتی ئیندیڤیدوالییە، واتــا دژە تاكەكەسە، چونكە دواجــار كۆمەڵگایەكی خەیاڵی لە مۆدێلێكی چەقبەستووی كۆمەڵگادا وەك (ئایدیالێكی یۆتۆپیایی) نمایش دەكات.

سێ: نووسەرەكەی چاوەڕێی جێبەجێكردنی یۆتۆپیاكەی ئاكات لە داهاتوویەكی نزیكدا: واتا بە دڵنیاییەوە لەو زەمەنەدا تا كە هێشتا خۆی لە ژیاندا ماوە.

چوار: خوودی یۆتۆپیا هەمیشە مێتافۆری و بــێــزەمــەنــە. ئــەوەش لــەگــەڵ خاسیەتی گــێــڕەرەوەیــانــەی رەخنەیی كۆمەڵگاكەیاندا دەگونجێت. واتا: تەنها لە گێڕانەوەدا و هەرگیز لەو زەمەنی رانەبردووەی كە تیایدا دەژین، ئەو یۆتۆپیایە ناچێتە بواری جێبەجێكردنەوە.

پێنج: نەخشەسازی یۆتۆپیا هەمیشە ناچارانە وەك پێچەوانەی بارودۆخەكانی زەمەنی ئێستا خۆی جوودا دەكاتەوە،

بەڵام نابێت وەك ئالتەرناتیڤەیەك لەو دژە جیهانە دروستكراوە تێبگەین، كە گوایە دەبایە ئــەو جیهانە چۆن بێت، بەڵكو دەكرێت ئەو جیهانە چۆن بێت.

شــەش: یۆتۆپیا جۆرێك لە رەخنە یاخود تەنزی ئایندەیەكی مومكینە. بەو چەشنە یۆتۆپیا ئایدیالێكی واقیع نمایش ناكات، بەڵكو گەمەیەكی فكرە بە نوكتە و زەینەوە.

حەوت: هەموو یۆتۆپیایەك واقیعی خۆی دروست دەكات.

وەكو لێرەدا بە ئاسانی دەبیندرێت، من دژ بە تێزێكی بەربڵاو پــۆزش وەردەگــرم، كە دەڵێت، یۆتۆپیایزم تا رادەیــەك پوختەیەك

هەر خودی وشەی یۆتۆپیا لە سەرەتای سەردەمی نوێدا گوزارشتی لە ئەو كارە ئەدەبییانە كردووە كە وەك هاوشێوەی یۆتۆپیاكەی تۆماس مۆر دەركەوتوون و گوزارشتی لەو شوێنە خەیاڵییانە كردووە كە هاتنەدیی یۆتۆپیان

لە واقیعی کۆمەڵگا تەماشا دەکات و وێنای ژیانێکی ئایدیالی کۆمەڵگایەك دەخاتە بەرامبەری کە شایەنی خۆزگە بۆ خواستنە. یۆتۆپیا وەك فکرەیەك حیسابە، کە لە راستیدا رێی تێ دەچێت، بەڵام راستەخۆ جێبەجێناکرێت، نوێنەری فەنتازیایەك یاخود نیگای جیهانێك یاخود زەمەنێکە، کە تیایدا رێکخستنێکی تازەی کۆمەڵایەتی، دینی یاخود تەکنیکی سەروەرە. بەهۆی پێرفێکتکردنی ئەو وێنایەوە وا دادەنرێت، هەر ئەندامێکی ئەو کۆمەڵگایە بەوە رازییە لە هەموو بەشەکانی ژیاندا بە زۆرینەی هەموو ئایدیاکانی ئەو کۆمەڵگایە هەڵبستێت. لە چاوی مندا ئەو تێزە خۆی بۆ کارەکەی تۆماس مۆر ناگرێت.

بۆ نموونە کارل کاوتسکی پڕوپاگەندەی بۆ ئەو جۆرە گۆشەنیگایە کردووە، ئەو لە مۆردا کۆمەنیستێکی بینیوە کە بۆ جیهانێکی باشتر خەباتی کردووە. کاوتسکی لە سووربوونەکەی خۆیدا زیاتریش رۆیشتووە:

کۆمەنیزمی مۆر بۆ مرۆڤدۆستان و هاووڵاتیان پیاهەڵدانێکی جوانە؛ رەخنەی ئەو لە هەلومەرجە سیاسییە سەروەرەکان بۆ ئەوان وەك ئەوە وابووە لە رۆحیانەوە قسە بکەیت.

لەرێی ئەو دەرەنجامە تایبەتییەوە کاوتسکی پاڵ دەگرێت، پڕوپاگەندە بۆ تۆماس مۆر دەکات وەك باوکی سۆسیالیزمی یۆتۆپیایی:

ئەو باوکی سۆسیالیزمی یۆتۆپیایی بوو، کە بە ناهەق ناوی خۆی لە یۆتۆپیا وەرنەگرتووە. ئەو یۆتۆپیایە، کەمتریش لەبەر دوورەدەستی ئامانجەکان، بەڵکوو زیاتر لەبەر کەموکوڕی ئەو کەرەستانەی کە لەبەردەستیدا بوون یاخود ویستویەتی سوودیان لێ وەرگرێت.

بەم تەفسیرە کاوتسکی، مۆر دەئاخنێتە جیهانبینییە سۆسیالیستییەکەی خۆیەوە، کە ئەویش دیسان پەیوەستە بە وێنایەکی مادیی مێژووەوە، ئەمە بەبێ ئەوەی بە ئاستەم توانجە ناسکەکەی کارەکەی مۆر ببینێت. تەنانەت دوو جار رەتکردنەوەی گێڕەرەوەکەی مۆر لە گفتوگۆی خەیاڵی ناو تێکستی یۆتۆپیادا سەبارەت بە فکرەی دەوڵەتێکی ئایدیالی کۆمەنیستی، تێگەیشتنی ئەوی لەسەر کارەکە نەگۆڕیووە. ئەو رەتکردنەوەیە بەبێ بیرکردنەوەیەکی ئەوتۆ لەرێی ئەم کۆمێنتەوە وەلادەنێت:

«نەفرەتکردنی کۆمەنیزم وەك (کفرێکی قێزەون) لەلایەن مۆری کۆمەنیستەوە ناکۆکییەکی سەیروسەمەرەیە.»

گێرارد مۆبوس راست دەکات، کاتێك تەفسیری کاوتسکی بە هەڵە لەسەر بنەمایەکی هەڵە لە قەڵەم دەدات، کە گوایە لە کتێبی یۆتۆپیادا نەك تۆماس مۆر، بەڵکو هیپلۆدۆیس دان بە بۆچوونی نووسەردا بنێت. هیچ شتێك ئەوە پشتڕاست ناکاتەوە، بەتایبەتی لەبەرئەوەی مۆر وەك نووسەر خۆشی وەك کاراکتێری گێڕەرەوە لە کتێبەکەدا بوونی هەیە. لەڕاستیدا ریچارسیش بەهەمان شێوە بۆ مەسەلەکە دەچێت، کاتێك هیپلۆدۆیس وەك خودی تۆماس مۆر تەماشا دەکات، ئەویش هیچ دەرئەنجامێکی دیکەی لێ ناکەوێتەوە جگە لەمە:

«... ئەوەی کە گوایە مۆر ویستبێتی لەرێی توانجەوە نەك ئەو وێنە خەیاڵییەی مرۆڤ خوازیارییەتی، بەڵکوو ئەو وێنە خەیاڵییەی کە مرۆڤ لێی دەترسێت، بکێشێت، تەفسیرێکە کە لە تێکستەکەدا هیچ پشتگیرییەکی چنگ ناکەوێت.»

بەڵام تێکستەکە لە چاوی مندا کتومت ئەوە ناسەلمێنێت. بەڕای من دەبێت لە کتێبی یۆتۆپیادا زیاتر ئەوە وەك راوبۆچوونی مۆر تەماشا بکرێت، کە بە روونوئاشکرایی بەناوی ئەوەوە دەگوترێت. بۆیە بەرامبەر بەو هەوڵی تەفسیرە بەربڵاوەی کە بۆچوونی هیپلۆدۆیس دەخاتە پاڵ بۆچوونەکانی مۆرەوە، ئەو تێزە دەخەمە ململانێوە کە دەڵێت: یۆتۆپیا زیاتر تاقیکردنەوەیەکی فکرییە، نەوەك نەخشەسازی دەوڵەتێکی ئایدیال، کە زۆرێك لە مرۆڤەکان نامەزرۆێن. دوورگەی یۆتۆپیا چارەسەری کۆتایی لەگەڵ خۆیدا ناهێنێت، چ نەخوازە چارەسەرێك بۆ ئەو دۆخ و هەلومەرجە ناهەموارانەی بەریتانیای ئەو زەمەنە. لێرەدا دوانزە نموونە بە کورتی دەهێنمەوە، کە لەبەرچی یۆتۆپیا تەنانەت بە بچوکترین ماناش دەوڵەتێکی ئایدیال تەمایش ناکات:

یەك: ئەولەویەتی دەوڵەت بۆ کۆنترۆڵکردنی هەموو بەشەکانی ژیان: لە بێشکەوە هەتا کفن هەموو هاووڵاتییەکی دوورگەی یۆتۆپیا لەلایەن کۆمەڵگاوە ئاراستە دەکرێت، یاخود راستەخۆ یان ناڕاستەوخۆ کۆنترۆڵ دەکرێت. گەر لە دەمی

هێلموت کێرنەوە قسە بکەین: «یۆتۆپیا دەوڵەتی پەروەردەکردنە نەوەک ئـازادی.» وەک تۆڕێکی چاودێری راستەوخۆ یاخود ناڕاستەوخۆکانی هەر تاکێک باڵ دەکێشێت بەسەر ژیانی ڕۆژانـەی هاووڵاتیانی یۆتۆپیادا. لەپشت لانـەی ئەو دەوڵەتی ئاسوودەییەوە مۆدێلی دەوڵەتێکی تۆتالیتار لە فۆرمی دەوڵەتێکی دەسەڵاتداردا خۆی حەشارداوە. کۆنترۆڵێکی سەرسەخت لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە لەڕێی سیستەمی پـەروەردە و کۆمەڵایەتییەوە کارئاسانی بۆ دەکرێت، بە چەشنێک کە هاووڵاتیانی یۆتۆپیا هەموو تەمەنیان هاودەمی دەکرێن و لەو چوارچێوەیەدا تەنانەت یارییەکانی کاتە سەربەستەکانیان لە خزمەتی سەرکەوتنی چاکەدایە بەسەر خراپەدا. هەموو هەڵسوکەوتێکی دژە کۆمەڵگایانە لەناودەبرێت. بۆ نموونە، لەکاتی نانخواردنە بە کۆمەڵەکەیاندا هەموو کەسێک چاودێری هەموو کەسێک دەکات بە جۆرێک کە لەسەر مێزی نانخواردن وشەیەک ناگوترێت یاخود شتێک ناکرێت لە دەست هاوسێکەت دەربچێت. هەر بۆیە لە یۆتۆپیادا ناتوانرێت چیدیکە باس لە باشترین دەستووری دەوڵەت بکرێت، بەڵکو تەنها لە یاسا و رێکخستن.

دوو: بەرەڵایی قبوڵ نییە. ئەرکی کارکردن بەردەوام سەروەرە. تەنانەت ئەو گەشتیارانەش کە لە رۆژێـک زیاتر لە جێیەک دەمێننەوە، دەبێت ئەرکەکانیان بەجێبهێنن. ئەرکی کارکردن بە توندی کۆنترۆڵ دەکـرێت، چونکە ئەوە گرنگترین و تاقە کاری بەرێوەبەرەکانە کارێک بکەن و یاسا و رێسا دابنێن کە هیچ کەس بێکار دانەنیشێت، بەڵکوو هەریەک سەرقاڵی پیشەی خۆی بێت. جگە لەوەش کاری کێڵگە بۆ هەموو پیاوان و ژنـان کارێکی بە کۆمەڵە، چونکە دەبێت هەموو کەس لەو کارە بزانێت و هەر لە منداڵییەوە فێرەکرێت.

لـەسـەرو ئـەوەشـەوە، دەبـێـت هـەمـوو هاووڵاتییەکی یۆتۆپیا پیشەیەکی دیکەش فێربێت. ئەوەی بە وردی دیقەت بدات دەبینێت، ئەو یۆتۆپیایەی کە هیپلۆدۆیس وەک دەوڵەتێکی ئایدیاڵ بانگهێشتی بۆ دەکات، لەپشت هەموو بڕیارەکانی دەوڵەتەوە هەمیشە لەژێر فشار و زۆرەملێییەکی سەختدایە.

سـێ: ڕەوتـی رۆژگـار تـەواو هاوشێوە دارێـژراوە. کاتژمێر بە کاتژمێری رۆژ پیلانی بۆ دانـراوە و کۆنترۆڵ دەکرێت. شتی پڕتاو و لەناکاو لێرەدا جێگای نابێتەوە. رەوتی رۆژگاری هاووڵاتیانی یۆتۆپیا، کە رۆژ و شەو لە بیست و چوار سەعاتدا بەش دەکەن، لەو بیست و چوار سەعاتە تەنها شەش سەعاتی بۆ کار تەرخان دەکەن، بەم جۆرەیە:

پێشنیوەڕۆ سێ کاتژمێر کار، پاشان دەڕۆن بۆ نانخواردن؛ پاش خوانی نیوەڕۆ دوو کاتژمێر پشوو دەدەن، پاشان دووبـارە سێ کاتژمێر کاردەکەنەوە و رۆژی کارکردنیان بە خوانی ئێوارە کۆتایی دەهێنن. بەوەشدا کە لە یەکەم کاتژمێری نیوەڕۆوە حسابی دەکـەن، سەعات هەشت دەڕۆن دەخەون.

لەپاش خوانی ئێوارە کاتژمێرێک بە وەرزش و یاری بەسەردەبەن، یارییەکان لەلایەن سەرەوەوە دیاریکراون.

چوار: هەموو جۆرە ئیندیڤیدوالییەک لە فۆرمی جلوبەرگە متومیرو و خشڵ، شکۆ، نەجیبی و هتد. دەسڕدرێتەوە تاوەکو هەموو هاووڵاتییەکی یۆتۆپیا وەک دانـی چـەرخ بۆ ئامانجەکانی ئەو ئامێری چاکەخوازییە کاربکات. مرۆڤ لێرەدا دەتوانێت بێ چەند و چوون باس لە قەدەغەیەکی خۆشگوزەرانی و شادیی بکات، کە مرۆڤەکان تەنها وەک ئەندامێکی کۆکی کۆمەڵگا قبوڵ دەکات. ئەوەش لە جلوبەرگی هاووڵاتیانی یۆتۆپیادا پەخشدەبێتەوە:

بەو جۆرە یۆتۆپیا هەمیشە تاقیکردنەوەیەکی ریـسـکئامێزی ئەنتی ئیندیڤیدوالییە واتا دژە تاکەکەسە چونکە دواجار کۆمەڵگایەکی خەیاڵی لە مۆدێلێکی چەقبەستووی کۆمەڵگادا وەك (ئایدیالیکی یۆتۆپیایی) نمایش دەکات

سەرەتا بۆ کار قاتێکی زۆر سانای کار لەبەردەکەن لە چەرم یان خوری، کە هەتا حەوت ساڵ بەرگە دەگرێت. کاتێك دەڕۆنە دەرەوە، جلێکی بەسەردا لەبەردەکەن، کە ئەو جلەی دیکە دادەپۆشێت: ڕەنگەکەی لە سەرتاپای هەموو دوورگەکەدا هەمان ڕەنگە، ئەویش ڕەنگی سروشتی قوماشەکەیە.

هەوڵ و کۆشش بۆ خۆشگوزەرانی بە هەموو جۆرەکانییەوە، لادانی ئیحساسیی و هتد مەحکومە بە ئیدانەکردن لەلایەن کۆمەڵگاوە. بۆیە هاووڵاتیانی یۆتۆپیا بە هەمان شێوە خەڵکانێك ئیدانە دەکەن، کە عاشقی یاقوت و ئەڵماسن و پێیان وایە، بە جۆرێك لە جۆرەکان بە تەشریفی خودایی گەیشتوون گەر ڕۆژێك دەستیان بە بەردێکی گرانبەها بگات. لای هاووڵاتیانی یۆتۆپیا ڕەونەقداریی لە جل و بەرگدا هیچ شەرەفمەندانەیەکی تیادا نییە، عەبای ئاوریشم تەنها قێزی لێدەکەوێتەوە، زێڕ تەنانەت وەك پێڕێزی تەماشا دەکرێت.

پێنج: هاووڵاتیبانی یۆتۆپیا بە هیچ شێوەیەك ڕێگا بە فەزای تایبەت نادەن. لەپێش چاوی هەمووان‌دا دەبێت کاری ڕۆژانە بەجێبهێنرێت و کاتی ئازاد بەسەربەرێت. ڕژێمی ئەوتۆریتێری دەوڵەت هەموو پێداویستییە ئیندیڤیدوالییەکان و کارە مرۆییەکان بە توندی ڕێکدەخات. تەنانەت ماڵی خێزانیش بۆ هەموو کەسێك بەردەستە و شوێنێکی گشتییە. لە یۆتۆپیادا دەڵێت: «دەرگاکان جووت باڵن، بە فشارێکی بەتاڵی دەست دەکرێنەوە، پاشان خۆیان دادەخرێنەوە و بەو چەشنە ڕێگات پێدەدەن بڕۆیتە ژوورەوە. سەرەڕای ئەوەش هەموو دە ساڵێك بە تیروپشك خانووەکانیان دەگۆڕنەوە.»

شەش: جۆرێك لە تیرۆری ئەخلاق حوکم دەکات. دەوڵەت بڕیار دەدات، چی شتێك ڕێگاپێدراوە و چی شتێك ڕێگاپێنەدراوە. مەودایەك نییە بۆ بڕیاری تاکەکەس. ئەخلاق هەمیشە لەسەر بنچینەی وێناکانی دەوڵەت بۆ ئەخلاق بنیاتنراوە، نەوەك لەسەر وێنا ئیندیڤیدوالییەکانی ئەخلاق. ئازادی و سەربەخۆیی تاکەکەس لە بەرنامەدا نین. یۆتۆپیا لەسەر کۆنسێپتێکی دانایی بنیاتنراوە، کە ئاراستەیەکی سەختگیری ئاکرەوی و دژە تاکەکەسی هەیە. هیچ کەس ناتوانێت خۆی لە کار بدزێتەوە یاخود لە بار و مەیخانە و تیاترۆدا زەوقە شەرمەنانەکانی خۆی تێربکات. دۆزەخی گوناهەکاران بوونی نییە، هەلێك بۆ پاشەکشێ بوونی نییە، بەو جۆرەش تەنانەت هەلێك بۆ فریوخواردن بوونی نییە. ڕافایل هیپلۆدۆیس باسی ئەو دیکتاتۆرییە ئەخلاقییەی کۆمەڵگای هاووڵاتیانی یۆتۆپیا دەکات:

«نە مەیخانە و نە بیرەخانە، تیاترۆخانە لە هیچ کوێیەك، هیچ هەلێك بۆ فریوخواردن، نە قومارخانە، نە پێگەوە دانیشتنێکی نهێنی، بەڵکو لە هەموو شوێنێك چاوی گشتی لەسەر تاکەکەسە و کار و ئەتەکیەتیی ڕاهاتووی بەسەردا دەسەپێنێت.»

حەوت: دەوڵەت بۆ کارە هەرە نزمەکان دەگەڕێتەوە بۆ چینێکی کۆیلایەتی، کە لە خزمەتی هاووڵاتیانی یۆتۆپیادایە. ئەو سیستەمی کۆیلایەتییە لەسەر دیلی جەنگ و تاوانکارانی حوکمدراوی خودی یۆتۆپیا بنیاتنراوە، هەروەها ئەوانەش کە حوکمی سێدارە بە سەریاندا سەپێنراوە و بە نرخێکی هەرزان کڕدراونەتەوە. ئەو غەریبانەشی دێنەگەڵ کە بۆ کرێیەکی ڕۆژانەی کەم خۆیان بۆ کاری کۆیلایەتی ناونووس دەکەن چونکە ئەو کارە مرۆییترە وەك لە ژیانی هەتا ئێستایان. ئەو سیستەمی کۆیلایەتییە لەگەڵ فکرەی کۆمەنیزمدا بۆ لابردنی دراو هەماهەنگ نییە. یۆتۆپیا زیاتر لە پشتی پەردەوە بۆ کاری کۆیلاتییەتی لە جەوهەری سیستەمی چینگەراییدا بە چەقبەستوویی دەمێنێتەوە و لە چوارچێوەیەکی دیاریکراودا لەسەر ڕاووروتکردنی کاری بێگانە بنیاتدەنرێت.

هەشت: خیانەتی هاوسەرگیری لە فۆرمی کۆیلایەتییەکی هەرە دژواردا سزا دەدرێت. دووبارەبوونەوەی ئەو کارە خۆبەخۆ لەسێدارەدان بەدوای خۆیدا دەهێنێت. یاسای هاوسەرگیری بەتایبەت دەمارگیرە، چونکە هاووڵاتیانی یۆتۆپیا خۆیان بە نەڕووخاویی هاوسەرگیرییەوە توند گرتووە. پیاو و ژن لە تەمەنی بیست و دوو ساڵی و هەژدە ساڵیدا ژیانی هاوسەرگیری دەستپێدەکەن؛ سێکسی پێش هاوسەرگیری بە قەدەغەکردنی هاوسەرگیری و دۆڕاندنی ئابڕووی خێزان سزادەدرێت. تاوەکو پێش لە ڕووداوی نەخوازراو و چاوەڕواننەکراو بگیرێت، پیاو و ژنێکی بەتەمەن بووك و زاوا بە

ڕووتی پێش خۆیان دەدەن. هاووڵاتیانی یۆتۆپیا ئەوە بە کارێك دەزانن کە زۆر لە خزمەتی ئامانجەکەدا بێت. دواجار بۆ کڕینی ئەسپیش، لەڕووی باری تەندروستییەوە بەهەمان هۆش و وردییەوە دەستبەکاردەبن. مۆر ئەو شۆخییە بە خۆی ڕەوا نابینێت، لە بەشی (سەبارەت بە کۆیلەکان)دا لەسەر هاوسەرگیری بڕوات.

نۆ: ئازادی جوڵەی هاووڵاتیانی یۆتۆپیا سنووردارە. گەر یەکێك بیەوێت سەردانی شارێکی دیکە بکات، پێویستی بە مۆڵەتی دەزگاکانە. سووڕانەوە بەبێ مۆڵەتی سەرەوە بە قامچی و لە حاڵەتی دووبارەبوونەوەدا بە بێگاریی سزا دەدرێت. لە یۆتۆپیادا دەڵێت:

«گەر یەکێك خۆیەخۆ لە دەرەوەی سنووری خۆیدا بسوڕێتەوە و بەبێ مۆڵەتنامەی میریی بگیرێت، وەك گێرەشێوێن تەماشا دەکرێت، بە سووکایەتی پێکردنەوە دەهێنرێتەوە بۆ شار و بە توندی تەمبێ دەکرێت؛ لە حاڵەتی دووبارەبوونەوەدا سزاکەی دەربەدەرکردنە بۆ ناو کۆیلایەتیی.»

تەنانەت گەر یەکێك مۆڵەتی گەشتیشی پێبێت، ناتوانێت هیوای بە گەشتێکی ئاسوودە هەبێت، بەڵکو لەڕێی ئەرك و عەزێتی لۆجیستی پەیداکردنی کار و کردنی کار تەنانەت لە چوارچێوەی ئازادیی گەشتەکەیدا سنووری بۆ داندراوە. چونکە، «بۆ هەر کوێیەك بڕوات، لە هیچ شوێنێك خواردنی بۆ نییە، هەتا هێندەی خواردنەکە کاری نەکردبێت، یان پێش خوانی نیوەڕۆ یان ئەوەتا پێش خوانی ئێوارە.»

دە: یۆتۆپیا لەسەر ڕژێمێك بنیاتنراوە کە سیاسەتێکی دەرەکی لە مامەڵەدا پەیڕەو دەکات، بەشێوەیەك کە وڵاتانی هاوسێ لەڕووی داراییەوە حوکم بکرێن. ئەگەرچی ئایدۆلۆژیای سەرنشینانی دوورگەکە بەحساب کۆمەنیزمە.

هاووڵاتیانی یۆتۆپیا ژمارەی گەورە لە شتومەك هەناردەی ناوچە نامۆکان دەکەن و قازانجی خەیاڵی دەکەن. قازانجەکانی هەناردەکردن نەك تەنها بۆ هاوردەکردنی شتومەکی دەرەکی و هاوسەنگکردنەوەی حسابی بازرگانیی، بەڵکو بۆ بنیاتنان و گەورەکردنی ئەو سەرمایەیە بەکاردەهێنرێن کە لە هاوسەنگی حسابی بازرگانییەکە زیادەن، چونکە، «وەك قازانج تەنها ئەو شمەکانە ناهێنە ناوەوە کە لە وڵاتدا نوقسانن (ئەوەش هیچی دیکە نییە جگە لە ئاسن)، بەڵکو ژمارەیەکی گەورەش لە زیو و زێڕ. لەوەدا، چونکە لەمێژە بەو چەشنە ڕۆیشتووە، لەوە زیاتریان کەڵەکە کردووە کە مرۆڤ بیری لێ دەکاتەوە.»

ئەوەی کە هێندە زۆرە، بە لایانەوە گرنگ نییە ئاخۆ بە پارەی کاش یاخود قەرز دەیفرۆشن، تەنانەت بە جۆرێکە کە زۆرینەی کڕینەکان بە کۆمپیالە دەدرێن، کە هاووڵاتیانی یۆتۆپیا لەڕێی تاپۆی موڵکەوە جارێکی دیکە مسۆگەری دەکەنەوە. بەو چەشنەش بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە پارە و زێڕ بێنرخ نین، بەو چەشنەی کە هیپلۆدۆیس هەوڵدەدات لە گێڕانەوەکەیدا ڕوونی بکاتەوە. فەلسەفەی کۆکردنەوەی گەنجینەیەکی مەزنی دەوڵەت بە ڕسقی بێگانە لە فۆرمی دراو و زێڕدا هیچ واتایەکی دیکەی نییە جگە لەوەی کە لە پشتی پەردەوە نرخی دراوەکان دەهێنرێتەوە کایەوە. لەسەرو ئەوەشەوە، ئەو لێشاوە گەورەیەی بازرگانی وڵاتەکانی هاوسێ لەڕووی داراییەوە وابەستەی هاووڵاتیانی یۆتۆپیا دەکات، هەر لەبەرئەوەش دەبێت هەموو هاومامەڵەکان دەوڵەتی یۆتۆپیا وەك دەسەڵاتی سەرووەر تەماشا بکەن. لێرەدا بەڕای من مرۆڤ دەبێت بێ چەندوچوون هاوڕای هێرمان ئۆنکن بێت، کاتێك بۆی دەردەکەوێت:

هاووڵاتییانی یۆتۆپیا بە هیچ شێوەیەك ڕێگا بە فەزای تایبەت نادەن. لەپێش چاوی هەمووواندا دەبێت کاری ڕۆژانە بەجێبهێنرێت و کاتی ئازاد بەسەرببرێت. ڕژێمی ئەوتۆریتێری دەوڵەت هەموو پێداویستییە ئیندیڤیدوالییەکان و کارە مرۆییەکان بە توندی ڕێکدەخات

«ئەگەرچی یۆتۆپیا لە ناوخۆدا موڵکی تایبەتی وەك سەرچاوەی خراپە لابردبێت، وەك دەوڵەت لەناو دەوڵەتاندا وەك دەوڵەتێکی دەسەڵات دەردەکەوێت بە میتۆدگەلێکەوە کە میتۆدگەلی ئیمپراتۆرێکی سەرمایەداری مۆدێرنن.»

یانزە: سیاسەتی ئیمپراتۆریی بە یەکێك لە هۆکارەکانی جەنگ هەژمار دەکرێت. بەرژەوەندی دارایی هاووڵتیانی یۆتۆپیا وەك هۆکارێکی جەنگ بەسە، بەبێ ئەوەی دوژمنایەتی و توندوتیژی لایەنی بەرامبەر لە ئارادا هەبێت. هیپلۆدۆیس دەگێڕێتەوە و دەڵێت:

«بەلایانەوە هۆکارێکی زۆر دادپەروەرانەیە، گەر گەلێك خۆی پارچەیەك زەوی بەکارنەهێنێت، بەڵکو بێ ئامانج و بەتاڵ خاوەنیی بکات، بەڵام رازی نەبێت، بەکاربردن و خاوەندارێتییەکەی رادەستی یەکێکی دیکە بکات.»

بە وتەی هیپلۆدۆیس، هاووڵاتیانی یۆتۆپیا لەڕاستیدا رقیان لە جەنگە:

«وەك شتێکی هەتا لوتکە دڕندە، کە هیچ جەشنێك لە دڕندە کێوییەکان هێندە بێوچان سەرقاڵی نین هێندەی مرۆڤ، بەڵام بە پێچەوانەی نەریتی هەموو گەلان ئەمان هیچ شتێك لەوە بە بەدناوتر نازانن وەك لە گەڕان بە شوێن ناوبانگ لە جەنگدا.»

لەو روانگەیەوە پێت گوایە دەبێت بەم جەشنە بن:

«سەرکەوتنێکی خوێناویی بۆ ئەوان نەك تەنها قێزەونە، بەڵکو شەرمەندەشیان دەکات، بۆیەش وا دەکات بیر لەوە بکەنەوە، کە کڕینێتییە بە نرختڕین شمەك بە زۆر گران بکڕن.»

شتێکی سەیر و سەمەرەیە کە لەلایەکەوە هاووڵاتیانی یۆتۆپیا هێندە مرۆڤدۆستن رقیان لە جەنگ بێت، بەڵام لە جەنگدا هیچ کێشەیەکیان نییە لەگەڵ ئەوەدا کە گومانیاویترین کەرەستە بەکاربهێنن، چونکە کاتێك یۆتۆپیاییەکان بەرەو جەنگ دەڕۆن، لەڕووی مادییەوە تەنها شوێن ئامانجێك کەوتوون:

«بگەن بەو ئامانجەی کە لەمێژ بوو دەبوواية دەستیان بکەوێت، تاوەکو جەنگ زەروور نەبێت؛ یاخود گەر بەپێی سروشتی شمەکەکە مومکین نەبێت، تۆڵەی هێندە زەبر لەوانە دەسەننەوە، کە گوایە بەرپرسیارن، بە چەشنێك ترس هێندەیان پێبکات، لە داهاتوودا هەمان شت دووبارە نەکەنەوە.»

دوانزە: لە یۆتۆپیا، ئەنجوومەنی پیران و کۆبوونەوەی گەلی لێدەرچێت، مشتومڕکردنی مەوزوعی گشتی و تەکبیرکردن قەدەغەیە. ئەوە وەك تاوانێك تەماشا دەکرێت، شایستەی مردن بێت. بۆیە لە یۆتۆپیا لە خراپترین حاڵەتدا، گەر یەکێك لە دەرەوەی ئەو هەلومەرجانە بە رادەربڕین بەشداری لە پرۆسەی سیاسیی بنیاتنانی ئیرادەدا بکات، دەبێت حسابی سزای مەرگ بکات. هیپلۆدۆیس دەڵێت:

«لە دەرەوەی ئەنجوومەنی پیران و کۆبوونەوەی گەل تەکبیرکردن لە مەسەلەی گشتی، بە تاوانێکی شایستەی مەرگ تەماشا دەکرێت. دەبێت ئەو بڕیارە بۆیە دەرکرابێت تاوەکو بۆ فەرمانڕەوا هێند ئاسان نەبێت لەڕێی موئامەرەیەکەوە ستەم لە گەل بکات و سەرکوتی بکات و دەستووری دەوڵەت هەڵوەشێنێتەوە.»

مرۆڤ دەبێت بەڕاستی ئەو وتەیە لەسەر زمانی بتوێنێتەوە: لێرەدا مەرج نییە بەشێکی گەل دژ بە فەرمانڕەواکان موئامەرە بکەن، نەخێر، لێرەدا ترسەکە هیچ شتێکی دیکە نییە، جگە لەوەی کە لەڕێی تەکبیری گشتییەوە فەرمانڕەواکان موئامەرە لە گەل بکەن، ستەم و سەرکوت بکەن و دەستووری دەوڵەت هەڵبوەشێننەوە. بە کورتی: لێرەدا هەرچی ئەزموون و بەڵگەی مێژوویی لەسەر موئامەرە هەیە، سوك و ئاسان لێنگاوقوچ دەکرێتەوە، بەڵام مرۆڤ دەشتوانێت ئەوە وەکو یەکێك لە شۆخی و توانجەکانی نووسەرەکەی تەفسیر بکات. رایەکی گشتی سیاسیی لە دەرەوەی هەلومەرجە ئاوبراوەکان خوازراو نییە. شتێك بە ناوی هاووڵاتی خاوەن بڕیارەوە بوونی نییە. هاووڵاتی جێبەجێکار یاخود وەرگری ئەو فەرمانانەیە کە لەلایەن دەزگا فەرمانڕەواکانی دوورگەکەوە دەردەکرێن. هاووڵاتی دەبێت بەبێ چەند و چوون لە خزمەتی کۆمەڵگادا بێت، بەڵام تکایە خۆی لە دروستکردنی ئیرادەی سیاسی هەڵنەقورتێنێت. دەزگاکان دیسان ئەرکی ئەوەیان لەسەر شانە کارێك بکەن، ئاکۆکی ئەسڵەن نەکەوێتە بەر رووناکی، بەڵکو لە دەزگاکاندا دوور لە چاوی گشتی مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێت و کەنالیزە بکرێن. ئایا کێ دەیەوێت لەناو چوارچێوەی دەوڵەتێکی لەو جۆرەدا بژی؟

«ئەوەی لە دەرەوەی سنووری خۆی خۆبەخۆ هەڵسووڕێت و بەبێ فەرمانی سەرەوە بگێڕێت، وەك گێرەشێوێن تەماشا دەکرێت، بە سووکایەتییەوە دەهێنرێتەوە

بۆ ناو شار و بە توندی تەمبێ دەکرێت؛ لـە حـاڵـەتـی دووبـــارەبـــوونــــەوەدا بە دەریـەدەرکـردن بۆ ناو کۆیلایەتی سزا دەدرێت.»

بەهەشت ئـاوایـە؟ ئـەوە نموونەی دەوڵەتێکی ئایدیالە، وەك زۆرێـك لە پـروپـاگـەنـدەکـان بـاسـی لـێ دەکـەن؟ زەحمەتە. بۆیە دەگەڕێینەوە بۆ ئەو پێوەرە مومکیانەی من بۆ دەستەواژەی یۆتۆپیا لە فەلسەفەی سیاسییدا خستمە بـەردەسـت. لـەو حـەوت پـێـوەرانـەدا دەمەوێت سەرنج بخەمە سەر پێوەری شەش و یەك، کە ئاکۆکی و مشتومڕیان لە هەموویان زیاتر لەسەرە:

شەش: یۆتۆپیا ڕەخنە یاخود تەنزی ئایندەیەکی مومکینە. بەو جۆرە یۆتۆپیا ئایدیالێك نمایش ناکات، بەڵکو زیاتر گەمەیەکی فکرە بە شۆخی و زەینەوە.

مـۆر کـارەکـەی خـۆی نـاو دەنێت: سـەبـارەت بـە بـاشـتریـن دەسـتـووری دەوڵەتداری و دوورگە نوێیەکەی یۆتۆپیا، کتێبێکی خنجیلانەی بەڕاستی زێڕین، کە چەند ئاسوودەبەخشە هێندەش دڵخۆش. ئەو هۆشیارییەی لە ناونیشانەکەدا هاتووە خـۆی بەناو سەرجەمی کـارەکـەدا کێش کردووە. ئەو کەس و شوێنانەی کە بەشێکن لە وەسفی ئـەو دوورگـە دووردەسـتـە، تێروپڕ گاڵتەیان پێدەکرێت. یان ئەوەتا وەرگێڕانی ئەو ناوانەی خۆی دایناون ئاماژە بە پێچەوانەی ئەو وەسفە دەکەن کە لە پێشخاندا دەکەوێتە بەرچاوی خوێنەر یان مانای ئەو ناونیشانە لانی کەم زۆر ڕێژەیی دەکرێت، ئەگەر تەنانەت مرۆڤ هێندە دووریـش نـەڕوات و نەڵێت، سەرجەمی شتەکان دەخرێنە قاوغێکی گاڵتەجاڕییەوە. ئـەو هۆنینەوە چـڕەی ئـەو نـاوانـەی کە خۆی دایناون و قسە دەکەن، کتومت ئەو مەودایەی کە بۆ پێشوازییەکی شیاو لەو کارە زەرووره، دەخوڵقێنێت. مۆر پێدەچێت بۆ دانانی ئەو ناوانە ئیلهامی لە لوکیان وەرگرتبێت. ئەو جۆرە گێڕانەوە وەکو وتمان دڵخۆش و لێوانلێو لە زەینەی، هەمانکات لەوە بەرپرسیارە کە چوونە بنجوبناوانی مەرامی نووسەر بارگرانییەکی زۆر دەخاتە سەر شانی خوێنەر. مەبەست لەو دیالۆگە جیاوازانەی کە بەناو یەکدا هۆنراونەتەوە، لەوەیە کە خوێنەر بە چەشنێکی چالاکانە لە گـەڕان بـەدوای دەستوورێکی باشتری دەوڵەتداریدا تێوەبگلێنرێت. مۆر هەموو ئاراستەی ئارگیومێنتەکان لە دیالۆگدا بە هەڵواسراوی دەهێڵێتەوە. بۆیە درێژەی سەفەرنامەکە و گفتوگۆکە لە کۆتاییدا بە کراوەیی دەمێنێتەوە و دوادەخرێت بۆ ڕۆژێکی دیکە. مەبەست لەوەیە ڕێگای بڕیار بە خوێنەری ڕەخنەگر بدات. دیتمار هێرتس ڕاسـت دەکـات، کاتێك دەڵێت: «خوێنەر هەمیشە نازانێت لەکوێدایە. دەبێت ڕێدات لەو یارییەوە تێوەبگلێنرێت، کە یاساکانی تەنها بە پچڕ پچڕی ئاشکران.»

سەرچاوە:

Thomas Morus› Utopia Und das Genre der Utopoie in der politischen Philosophie Herausgegeben von Ulrich Arnswald und Hans-Peter Schuett

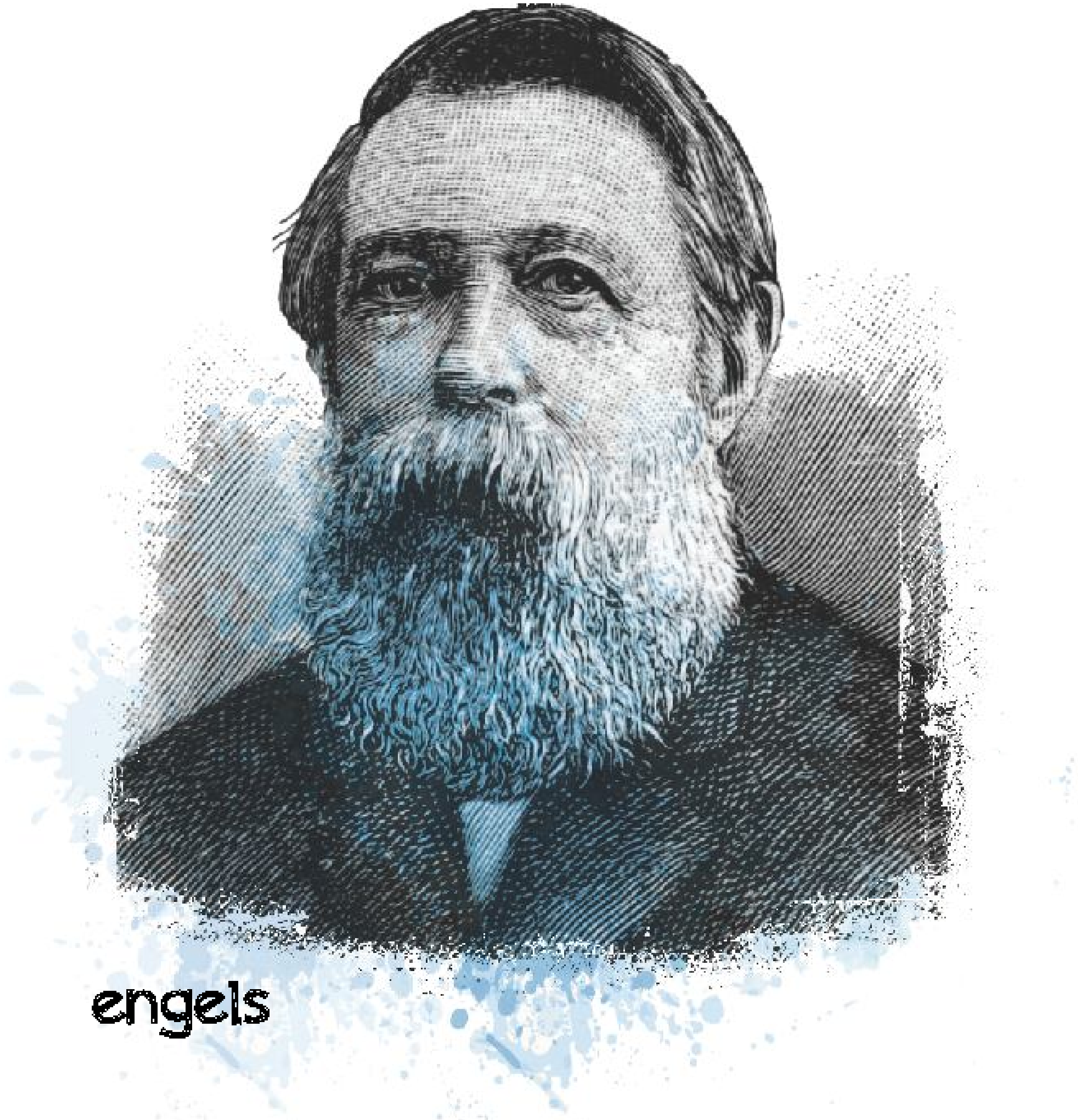
engels